

УДК 658.14./17

JEL Classification: G30

Nipialidi O.Y.,

PhD, Associate Professor, Ternopil National Economic University

Karpyshyn N. I.

PhD, Associate Professor, Ternopil National Economic University

Ніп'яліди О.Ю.,

кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної безпеки та фінансових розслідувань

Тернопільський національний економічний університет

Карпишин Н. І.

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія

Тернопільський національний економічний університет

Нипиалиди О.Ю.,

кандидат экономических наук, доцент кафедры экономической безопасности и финансовых исследований

Тернопольский национальный экономический университет

Карпишин Н. И.

кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов им. С.И. Юрия

Тернопольский национальный экономический университет

FINANCIAL SAFETY OF BUSINESS OWNER

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ВЛАСНИКА БІЗНЕСУ

ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ВЛАДЕЛЬЦА БИЗНЕСА

***Abstract.** In the article essential characteristics of financial security at the level of the state, an entrepreneurial sector and subject of economic activity is analyzed. The essence of economic category "financial security of the business owner", its main tasks, functions and principles of activity is identified. The quantitative and qualitative of the results of activity of subjects of entrepreneurship in the sphere of economy in Ukraine is researched. The main threats that affect the financial security of the owner in the business environment and measures for their leveling are established.*

***Keywords:** security, owner, business, threat, entrepreneur, entrepreneurial activity, profit.*

***Анотація.** В статті досліджено сутнісні характеристики фінансової безпеки на рівні держави, підприємницького сектору та суб'єкта господарювання, а також ідентифіковано економічна категорія «фінансова безпека власника бізнесу», його основні завдання, функції та принципи діяльності. Проведено кількісно-якісне дослідження результатів діяльності суб'єктів підприємництва у сфері економіки в Україні. Встановлено головні загрози та небезпеки, що впливають на фінансову безпеку власника у бізнес-середовищі та заходи їх нівелювання.*

Ключові слова: безпека, власник, бізнес, загроза, підприємець, підприємницька діяльність, прибуток.

Анотація. В статті досліджені суттєві характеристики фінансової безпеки на рівні держави, підприємницького сектора та суб'єкта господарювання, а також ідентифіковано економічну категорію «фінансова безпека власника бізнесу», її основні задачі, функції та принципи діяльності. Проведено кількісно-якісне дослідження результатів діяльності суб'єктів підприємництва в сфері економіки в Україні. Встановлено головні загрози та небезпеки, що впливають на фінансову безпеку власника в бізнес-середовищі та заходи їх нівелювання.

Ключевые слова: безопасность, владелец, бизнес, угроза, предприниматель, предпринимательская деятельность, прибыль.

Постановка проблеми. Важливе місце в системі безпеки об'єктивно відводиться безпеці бізнесу. За її гарантування активно розвивається малий і середній бізнес, що важливо в контексті розвитку економіки та формування середнього класу, покращення рівня якості життя населення. Відповідно, важливим завданням регіональних та місцевих органів влади є створення сприятливих економіко-правових умов для розвитку бізнесу та економіки загалом. Разом із тим, найбільш важливою функціонально-структурною характеристикою безпеки підприємницьких структур традиційно вважається фінансова складова, що виражає забезпеченість суб'єктів підприємництва фінансовими ресурсами, характеризує їх фінансову стійкість, ліквідність, а також ефективність фінансово-господарської діяльності.

Відтак, для власника бізнесу актуалізувались проблеми ефективного забезпечення фінансової безпеки та управління нею. Власник повинен не тільки знати мету своєї комерційної діяльності, але й передбачати основні конкурентні переваги та недоліки суб'єктів на ринку та позиції конкурентів, забезпечувати виконання оперативних планів та стратегічних задач. Кожне його рішення, повинно бути спрямоване на подолання можливої загрози для бізнесу чи реалізації додаткової вигоди, несе багатоваріантні наслідки, що потребують досконалого вивчення та прогнозування. Отже, важливим постає питання формування та підтримання на належному рівні фінансової безпеки власника бізнесу, з огляду на його стратегічні цілі та задачі.

Постановка задачі полягає у визначенні особливостей завдань та функцій власника бізнесу, а також функціонування механізму його фінансової безпеки. Для цього виникає необхідність в дослідженні наукових підходів до трактування сутності фінансової безпеки на рівні держави, підприємницького сектору та суб'єкта господарювання з метою встановлення головних загроз, що впливають на фінансову безпеку власника у бізнес-середовищі та заходів їх нівелювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку теорії та практики фінансової безпеки суб'єктів підприємництва присвячено праці вітчизняних та зарубіжних вчених М.Д. Алексєєнко, Г.А. Андрощука, О.Ф. Балацького, О.І. Барановського, В.В. Вітлінського, В.М. Геєць, К. С. Горячева, М.І. Зубок, О.І. Захарова, М.С. Букіна, Л.А. Ключко, І.П. Козаченко, В.В.

Коваленко, В.І. Мунтіян, В. Ойкен, І. Шумпетер, Я. Корнаї та ін.

Слід зазначити, що низка питань стосовно фінансової безпеки власника бізнесу залишається недостатньо розглянутою. В сучасних умовах необхідним є удосконалення завдань та методів забезпечення фінансової безпеки активів власника, незалежності його бізнесу, захисту прав власності тощо.

Виклад основного матеріалу. Переважна більшість підприємців починають свій бізнес із поєднання ролі власника й управлінця. Це природно, проте треба усвідомлювати, що це насправді дві різних професії, і рано чи пізно по мірі зростання бізнесу роль управлінця доведеться віддати найнятому працівникові. Власник бізнесу, як і будь-яка інша професія має свої права та повноваження з одного боку й обов'язки – з іншого. За своєю функцією вона відрізняється від керівника компанії або топ-менеджера, адже власник створює бізнес із метою задоволення своїх особистих цілей. Насамперед, це є фінансове забезпечення себе та своєї сім'ї, створення належного рівня життя, самореалізація тощо. Отже, власник вкладає у справу свій капітал, знання та досвід із надією отримати примноження своїх здобутків. На відміну від цього, керівник просто обмінює свій час й час своєї команди на гроші, користуючись своїми знаннями та вміннями.

На законодавчому рівні визначається, що для керівництва господарською діяльністю підприємства власник (власники) безпосередньо або через уповноважені органи чи наглядова рада такого підприємства (у разі її утворення) призначає (обирає) керівника підприємства, який є підзвітним власнику, його уповноваженому органу чи наглядовій раді. Керівник підприємства, головний бухгалтер, члени наглядової ради (у разі її утворення), виконавчого органу та інших органів управління підприємства відповідно до статуту є посадовими особами цього підприємства [3].

Таким чином, основними відмінними функціями власника й управлінця є в тому, що власник як інвестор повинен стежити за ефективністю своїх активів й інвестицій, ставити завдання та критерії оцінки так, щоб задовольнити свої особисті цілі, з якими він прийшов у бізнес. Керівник же є інструментом реалізації цих цілей, він орієнтований більше на операційне керування, короткострокову прибутковість і виконання стратегії власника.

Зазвичай відбувається еволюція власника за такою послідовністю:

Етап 1. На стадії створення компанії власник повинен завжди мати конкретні цілі та мету, для чого він заснував певний вид бізнесу. Він є тим, хто повністю та зазвичай інтуїтивно керує стратегічною й операційною роботою компанії.

Етап 2. Зі зростанням бізнесу у власника з'являється потреба в систематизації та налагодженні бізнес-процесів, установленні чітких правил за якими працюватиме організація. Для цього, постає необхідність у найманому працівникові у вигляді виконавчого директора, а власник стає вже генеральним директором або Chief Executive Officer (CEO), тим самим знімаючи із себе частину операційної діяльності. Наприклад, компанія GP-group дослідила співвідношення співвітчизників-управлінців та іноземців-управлінців на вищих керівних постах у 100 компаніях. До цієї сотні потрапили чотири вітчизняні

компанії та дев'ять компаній з іноземними інвестиціями. У цих компаніях всі управлінські посади обіймають наші співвітчизники-найманці. Інші 87 компаній виявилися представництвами великих мультинаціональних корпорацій. Наймані українські топ-менеджери обіймають перші посади в 49 з них і відповідно у 38 компаніях керівні посади займають менеджери-іноземці. З'ясувалося, найбільший ефект зусилля найманих топ-менеджерів приносять у банківській, інвестиційній та промисловій сферах, у той час як у сфері торгівлі, поліграфічного, консультаційного та аудиторського сервісу, страхування лідирують ті компанії, де важелі управління перебувають у руках безпосередніх власників [4, с.72].

Етап 3. Чим системнішою й стабільнішою стає компанія, тим більше власник розуміє, що може втратити ефективність і наймає керівника на посаду CEO, а сам стає акціонером. Основна ціль – запобігти конфлікту інтересів та надлишковій концентрації влади у руках однієї людини.

Етап 4. Звільнившись від операційної діяльності, власник починає розвивати свою активність за межами колишнього бізнесу й стає інвестором із відповідною філософією поведінки. Однак, на якій би стадії власник не перебував, його професія вимагає виконання низки зобов'язань, порушення яких найшвидше призведе до краху бізнесу. Типові завдання для власника бізнесу зображено на рисунку 1.

Отже, основну роботу, яку повинен контролювати і чим керувати власник – це фінанси. Ключовими фінансовими показниками для власника мають бути вартість і ліквідність бізнесу, його рентабельність, рентабельність продажу, стан активів, робочий оборотний капітал, бюджет, грошові потоки тощо. Все це фіксується та обчислюється за допомогою основних форм фінансової звітності, таких як баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал. Цей блок, мабуть, перший і найважливіший із того, що повинен контролювати власник.

Часто люди, які є засновниками бізнесу, займаються своєю справою і не приділяють належної уваги забезпеченню фінансовій безпеці своїх активів, так як вважають, що їхньому бізнесу ніщо не загрожує. Слід пам'ятати, що не завжди все так як здається. Будь-який бізнес потребує захисту від загроз які можуть виникнути в будь-який момент. Фінансову безпеку свого бізнесу власнику необхідно забезпечувати з самого початку життя бізнес-проекту, подбавши про заходи безпеки заздалегідь можна мінімізувати втрати у разі виникнення непередбачуваних ситуацій.

При цьому, слід констатувати про недостатність дослідження в науковому та законодавчому просторах поняття «фінансова безпека бізнесу» і «фінансова безпека власника бізнесу». Для визначення сутнісної характеристики даних дефініцій необхідно розмежувати суть категорій фінансова безпека «підприємства», «підприємницької діяльності», «підприємництва», «суб'єктів підприємництва», «суб'єктів господарювання», як сектора економіки.

Загалом, фінансова безпека є поняттям системним, оскільки вона пов'язує окремі країни, регіони, господарюючі суб'єкти, політику, економіку, фінанси

тощо. Отже, на макрорівні фінансова безпека являється складовою економічної безпеки держави, що характеризується збалансованістю фінансів, достатньою ліквідністю активів; наявністю необхідних грошових, золотовалютних активів; ступенем захищеності фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин між суб'єктами, наявністю імунітету до негативного впливу зовнішніх та внутрішніх факторів; стійкістю функціонування фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської бюджетної, податкової, інвестиційної систем; збалансованістю механізмів регулювання і саморегулювання та забезпечення ефективного функціонування економіки в цілому [1, с. 28-30].

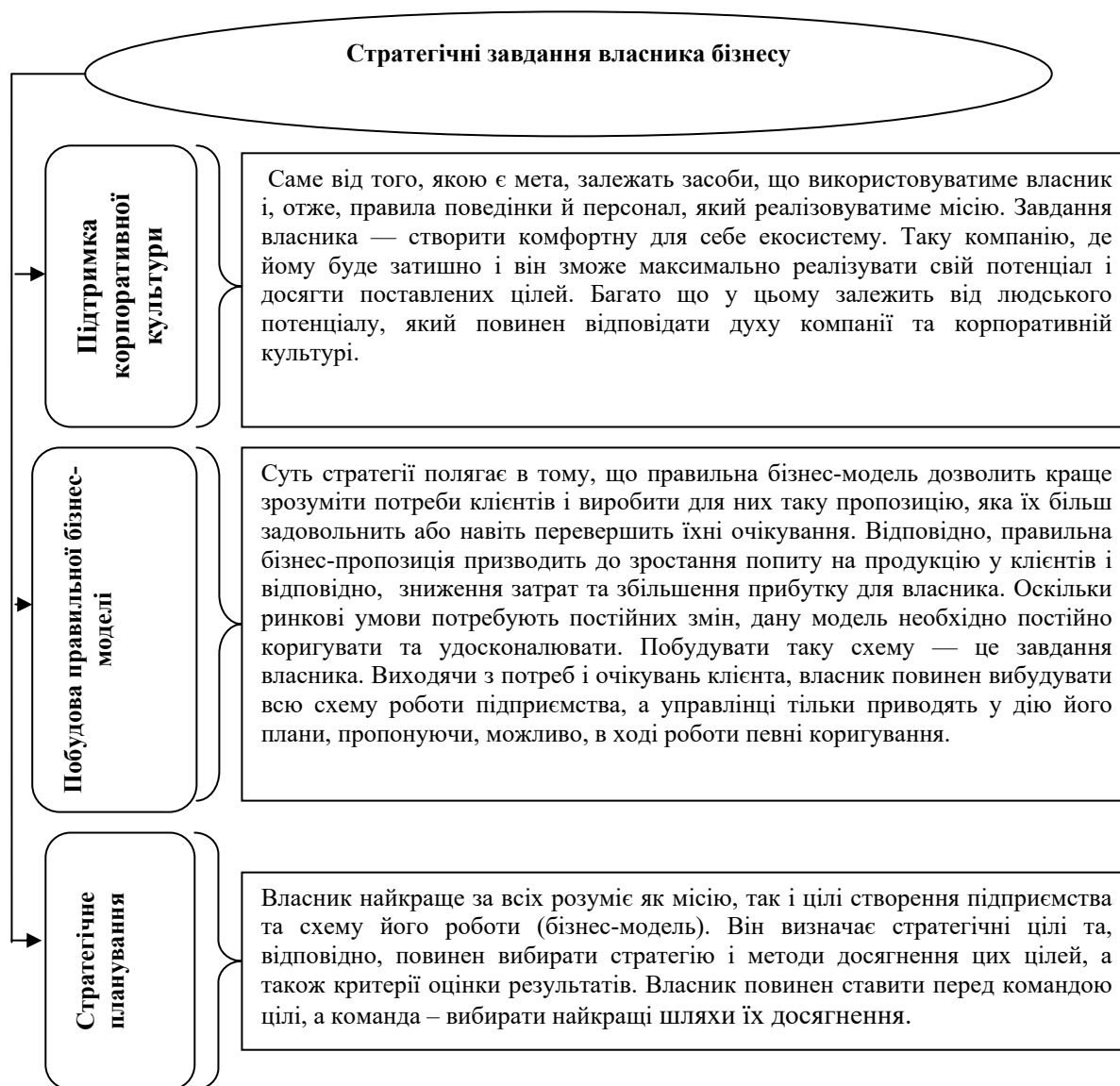

Рис. 1. Завдання власника, для використання їх при організації управління бізнесом

Фінансовою безпекою також вважається стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від зовнішніх та внутрішніх загроз у фінансовій сфері.

Для визначення понятійного апарату «фінансової безпеки підприємства» необхідно звернутись до ст. 62 Господарського Кодексу України, згідно з яким

підприємство є самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування (або іншими суб'єктами) для задоволення суспільних та особистих потреб через систематичне здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності [3].

Отже, згідно чинного законодавства підприємства можуть створюватись як для здійснення підприємництва, так і для некомерційної господарської діяльності. Термін «фінансова безпека підприємства» є синтезованим поняттям, яке інтегрує в собі сутнісні характеристики категорій «економічна безпека підприємства» і «фінанси підприємств». Ці категорії достатньо широко розглядаються в сучасній літературі, що дозволяє, на нашу думку, використовувати їх теоретичну базу під час дослідження сутнісних характеристик поняття «фінансова безпека підприємства» як самостійного об'єкту управління (рис. 2).

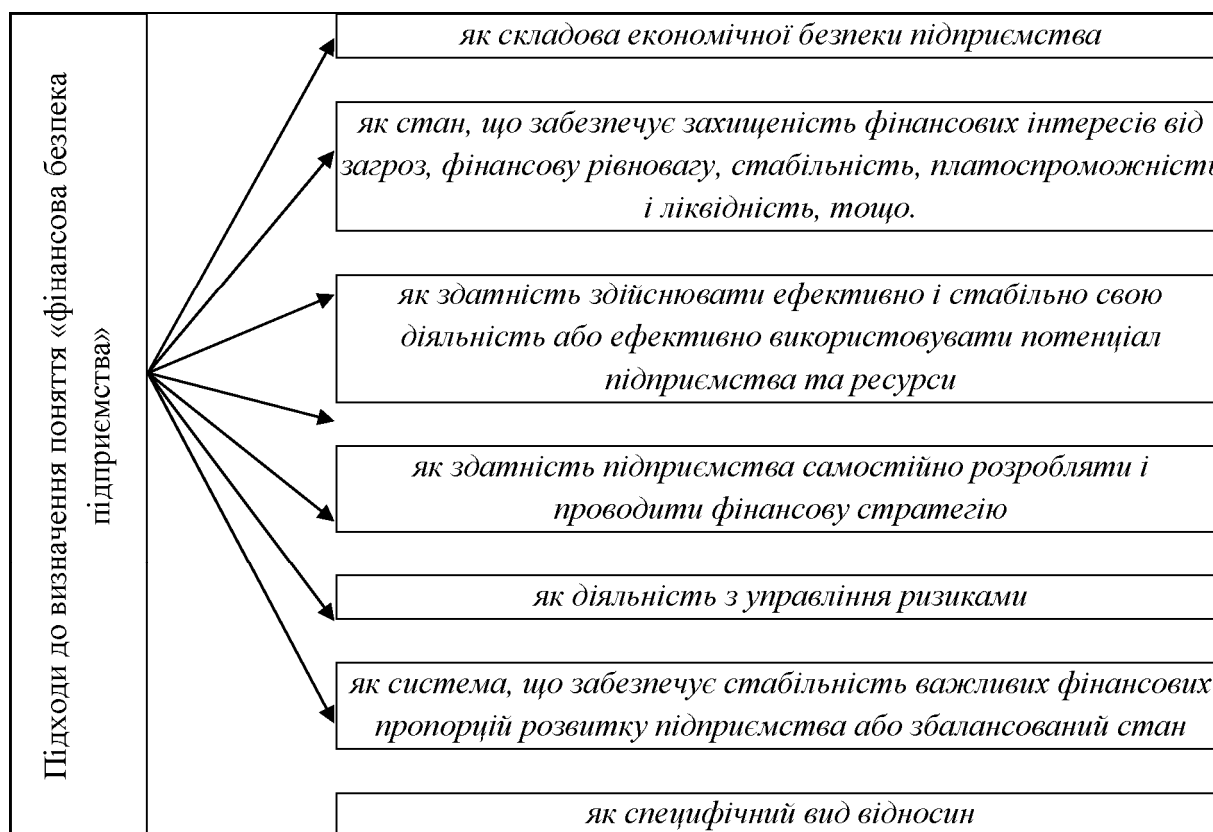

Рис. 2. Підходи до трактування поняття «фінансова безпека підприємства» [1; 2; 6; 10; 12].

У сучасних мінливих та висококонкурентних умовах, все більше необхідно звертати увагу на фінансову безпеку підприємництва. Охарактеризувати явище підприємництва, дослідити його всебічно, виявити фактори, на які воно має вплив та які впливають на нього, не просто. І це пов'язано з такими характеристиками підприємництва, як неоднорідність та динамізм. Слушно із цього приводу висловився німецький вчений П. Верхан про те, що «...важко знайти таку ж складну та неоднорідну сферу діяльності, як

підприємництво. У ринковому господарстві воно реалізується на перехресті економіки, політики, техніки, юриспруденції, психології та етики» [2, с. 56].

На нашу думку, це визначення цілком характеризує це явище, адже його дуже часто ототожнюють з бізнесом, і відповідно, підприємця із власником бізнесу.

Підприємництво (підприємницька діяльність) – це основний вид господарської комерційної діяльності, яка здійснюється суб'єктами господарювання, яких називають підприємцями, від свого імені і на свій ризик на постійній основі. Ця діяльність направлена на досягнення наміченого результату (одержання прибутку або підприємницького доходу) шляхом найкращого використання капіталу і ресурсів економічно відокремленими суб'єктами ринкового господарства. Основними складовими цього поняття є:

1. Підприємництво як особливий вид діяльності вимагає від суб'єктів цієї діяльності певного способу мислення, особливого стилю і типу господарської поведінки.

2. Підприємництво як самостійна діяльність передбачає свобод і самостійність суб'єктів цієї діяльності в різних напрямках.

3. Підприємництво як господарська діяльність передбачає організацію і управління господарським процесом незалежно від виду і сфери діяльності фірми або індивідуального підприємництва.

Підприємець здійснює господарську комерційну діяльність від свого імені і на свій ризик. Підприємець – це особа, яка вкладає власні засоби в організацію справи і приймає на себе особистий ризик, пов'язаний з його результатами, а також всю повноту відповідальності за кінцеві результати діяльності як індивідуальної, так і колективної. Підприємницька діяльність здійснюється на постійній основі, а не на основі одноразових угод [11].

Поняття «суб'єкт підприємництва», стосовно якого розглядається дія механізму фінансової безпеки, є комплексним, багатоскладовим. Господарський Кодекс України не містить чіткого визначення поняття «суб'єкт підприємницької діяльності», формулюючи його опосередковано через поняття «господарська діяльність» і «суб'єкт господарювання». Можна вважати, що поняття суб'єкта господарювання та суб'єкта підприємництва співвідносяться як загальне і часткове, що впливає із формулювання цих понять у Господарському Кодексі (ст. 42), коли підприємництво визначається як вид господарської діяльності. Найбільш суттєвою ознакою, що відрізняє підприємницьку діяльність, є її мета - отримання прибутку. Проте, господарська діяльність може здійснюватись і без мети одержання прибутку (некомерційна господарська діяльність). Основні засади правового регулювання некомерційної діяльності містяться у главі 5 Господарського кодексу України, а комерційної (підприємницької) – у главі 4 Господарського кодексу України.

Сукупність суб'єктів господарювання поділяється на:

- господарські організації та громадян України, іноземців та осіб без громадянства (ст. 55, ч. 2);

- суб'єкти мікропідприємництва, малого, середнього та великого підприємництва (ст. 55, ч. 3) [3].

Таким чином, суб'єкт підприємницької діяльності може бути як юридичною (складне підприємництво), так і фізичною особою (просте підприємництво). Державний класифікатор організаційно-правових форм суб'єктів господарювання [15] надає суб'єктам підприємницької діяльності іншим, ніж підприємства (100), господарські товариства (200) та кооперативи (300) нижчу за рівнем ієрархії розрядність (від 910 до 995) [7].

Розглядаючи поняття «фінансової безпеки підприємництва» як один із видів забезпечення безпеки бізнесу, необхідно зазначити, що вона займає провідне місце серед всіх інших видів безпеки. Більшість вчених дотримуються лінії, яка базується на визначенні фінансової безпеки держави, тільки екстраполюють її на мікрорівень. Загалом, фінансову безпеку суб'єкту підприємництва представляють як певний механізм, що з одного боку, забезпечує стабільність фінансової системи господарського суб'єкта шляхом використання захисних фінансових інструментів, а з іншого - забезпечує її ефективність шляхом організації раціонального використання фінансових ресурсів. Отже, вона відображає рівень захищеності і безпечності ведення підприємцями новаторської господарської діяльності на відповідному ринку, пов'язаної із залученням ресурсів, ризиком, є закономірною та має на меті систематичне отримання прибутку.

Таким чином, спираючись на визначення фінансової безпеки, що пропонуються науковцями, можемо виділити ключові риси фінансової безпеки суб'єктів підприємництва: забезпечує рівноважний та стійкий фінансовий стан; сприяє ефективній діяльності суб'єкта підприємництва; дозволяє на ранніх стадіях визначити проблемні місця в діяльності організації; нейтралізує кризи та запобігає банкрутство.

В свою чергу, бізнес – це спочатку організація виробництва, економічна діяльність, а потім вже, власне комерційна. Бізнес робиться заради одержання доходу (прибутку) від результатів діяльності у найрізноманітніших сферах - виробництві і торгівлі товарами та послугами, банківській та страховій справах, при проведенні транспортних, орендних і багато інших операцій як видів діяльності. Доцільно зазначити, що бізнес є поняттям більш широким, ніж підприємницька діяльність, оскільки до бізнесу відноситься здійснення будь-яких одноразових комерційних угод у різних сферах діяльності, які направлені на одержання доходу. Власник бізнесу визнається законом за особою, діяльність якої характеризується такими ознаками: укладання угод, здійснення інших господарських операцій у вигляді підприємництва; здійснення підприємницької діяльності від свого імені, тобто як самостійного економічного суб'єкта ринкових відносин. Засновник бізнесу як майбутній інвестор вкладає в справу гроші, а по завершенні справи або деякого ділового циклу одержує прибутку.

Отже, можна зробити висновок що, поняття «підприємництво» означає діяльність, пов'язану з новаторством, підвищеним венчурним ризиком, з новою якістю одержуваних результатів. Поняття «бізнес» означає репродуктивну

діяльність, тобто виробництво продукції і послуг здебільшого за відомими технологіями [9, с.130].

Доцільно констатувати той факт, що й сутнісне значення дефініції «фінансової безпеки власника бізнесу» є дещо ширшим, ніж «фінансова безпека суб'єкта підприємництва». Базуючись на ключових характеристиках фінансової безпеки, враховуючи визначення, розроблені різними науковцями пропонуємо власне трактування сутності фінансової безпеки власника бізнесу, що полягає у здатності його здійснювати свою фінансово-господарську діяльність ефективно і стабільно протягом невизначеного періоду часу, шляхом укладання комерційних угод в будь-якій сфері діяльності та використання сукупності взаємопов'язаних заходів фінансового характеру, що мають оптимізувати рівень захищеності активів, забезпечити незалежність бізнесу, прав власності та нівелювати вплив ризиків внутрішнього і зовнішнього бізнес-середовища.

В умовах сьогодення, особливо гостро на практиці стало питання забезпечення фінансової безпеки власника бізнесу. На наш погляд, власник в процесі розробки стратегії бізнесу щодо забезпечення його фінансової безпеки, перш за все, повинен передбачати:

- аналіз щодо формування механізму фінансової безпеки;
- оцінку можливого рівня загроз щодо фінансової складової у системі господарської діяльності. Так, необхідно чітко вирізняти усі особливості ведення господарства середніми та малими підприємствами з метою виявлення фінансово-економічних загроз, які дуже часто мають місце в сучасному бізнесовому світі;
- визначення та ідентифікацію факторів, що мають вплив на попередження, мінімізацію чи повну ліквідацію негативних наслідків реалізації дестабілізуючих чинників;
- контроль та оцінка ефективності дії системи фінансової безпеки.

Отже, з самих початків створення бізнесу, власнику необхідно розробити алгоритм функціонування механізму фінансової безпеки на основі логічно-структурної схеми розподілу руху фінансових і матеріальних ресурсів. Інакше кажучи, ефективність підприємницької діяльності визначається оптимальним формуванням та використанням фінансових потоків, тому як зниження рівня ризику ліквідності, фінансової стійкості та платоспроможності залежить від збалансованості фінансових потоків. Таким чином, чітко сформований механізм фінансової безпеки забезпечує збалансованість дій усіх його структур та створює основу для попередження внутрішніх і зовнішніх загроз, забезпечуючи сталий розвиток відповідно до обраної місії.

Ще важливе питання, це є рівень організаційного забезпечення механізму фінансової безпеки. Воно, наразі є першочерговим саме тому, що приватні підприємці при розробці і створенні своїх служб безпеки не завжди дотримуються вимог, які б забезпечували безперебійне функціонування малих підприємств. На багатьох таких підприємствах взагалі відсутні фахівці фінансового моніторингу, роботу яких виконує керівник чи головний бухгалтер, що дуже часто призводить до правопорушень у сфері фінансових операцій як всередині підприємства, так і за його межами.

Щодо цього приводу Л.В.Гнилицька справедливо зазначає, що створення підрозділу економічної безпеки в рамках традиційної бухгалтерії недоцільне, тому що лише управлінський облік, неформалізовані дані про загрози мають цінність в управлінні економічною безпекою підприємства, тож основними стають дані фінансового аналізу, оцінювання ризиків та специфічні індикатори безпеки, в той час як бухгалтерська звітність носить допоміжний характер [1, с.143]. Це впливає на стійкість підприємницьких структур щодо різного роду економічних змін та фінансових викликів, пов'язаних, у першу чергу, з інфляційними процесами в країні.

Як показує досвід, малі підприємства частіше за все користуються послугами зовнішніх спеціалізованих приватних організацій: консалтингових, охоронних, інформаційних і ін. До них відносяться: реєстраційні палати, фірми по підбору і атестації кадрів, кредитні бюро, що надають інформаційні послуги з ділового реноме партнерів, центри маркетингових досліджень, приватні охоронні й детективні організації і ін.

Середні підприємства використовують комбіновану систему безпеки. З одного боку, у разі потреби вони можуть одержувати послуги від зовнішніх організацій, а з іншого – активно опиратися на можливості своїх служб і підрозділів, зокрема, юридичної, фінансової, маркетингу, охорони, техніки безпеки, кадрів, економічного аналізу, пропускового режиму, діловодства й ін. В цілях підвищення ефективності діяльності служб і підрозділів із захисту економічних інтересів фірми на підприємстві повинен бути створений відповідний відділ або призначений один із керівників, відповідальний за економічну безпеку.

Служба економічної безпеки (СЕБ) на крупних підприємствах виконує зазвичай певні функції, тобто охорони виробничої діяльності підприємства та захист комерційної інформації від несанкціонованого доступу, упровадження спеціальних інформаційних систем для протидії одержання комерційних таємниць, виявлення та нейтралізація можливих каналів витоку конфіденційної інформації в процесі виробничої діяльності, забезпечення охорони приміщень, устаткування, продукції, персоналу підприємства від неправочинних дій конкурентів [10, с.100].

Досліджуючи динаміку результатів діяльності суб'єктів малого, середнього і великого бізнесу в Україні можна констатувати, що за останні роки немає суттєвих змін та зрушень у кращу сторону (табл. 1). Аналізуючи дані табл. 1, можна помітити, що починаючи з 2014 року, в Україні спостерігається зменшення загальної кількості суб'єктів господарювання великого, середнього і малого підприємництва.

Позитивні зрушення відбулися в 4 з 10 основних компонентів дослідження (реєстрації підприємства; отримання дозволу на будівництво; підключення до систем енергозабезпечення; реєстрації власності; отримання кредиту; захисту прав міноритарних інвесторів; оподаткування; міжнародної торгівлі; забезпечення виконання контрактів; вирішення проблем неплатоспроможності).

Показники структурної статистики суб'єктів підприємництва за розмірами
[8]

Рік	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Загальна кількість	1600127	1722070	1932161	1974318	1865530	1805059
Великі	698	659	497	423	383	399
у % до загальної кількості суб'єктів	0,04	0,04	0,03	0,02	0,02	0,02
Середні	20189	20983	15906	15203	14832	14937
у % до загальної кількості суб'єктів	1,26	1,22	0,82	0,77	0,80	0,83
Малі	344048	373809	324598	327814	291154	322920
у % до загальної кількості суб'єктів	21,51	21,71	16,80	16,60	15,61	17,89
Фізичні особи-підприємці	1235192	1325925	1591160	1630878	1559161	1466803
у % до загальної кількості суб'єктів	77,19	77,00	82,35	82,60	83,57	81,26

Основна питома вага в 2017 році у загальній кількості підприємств традиційно припадає на ФОП – 81,26%; малі підприємства 17,89%; середні - 0,83%; великі - 0,02% [8]. У цілому в сфері малого та середнього підприємництва з урахуванням ФОП зайнято близько 40% зайнятого населення працездатного віку. При цьому, Україна в рейтингу Світового банку щодо легкості ведення бізнесу за результатами проведеного дослідження «Doing Business-2018» посіла 76 місце. Порівняно з 2017 р. позиція покращилася на чотири пункти (рис. 3).

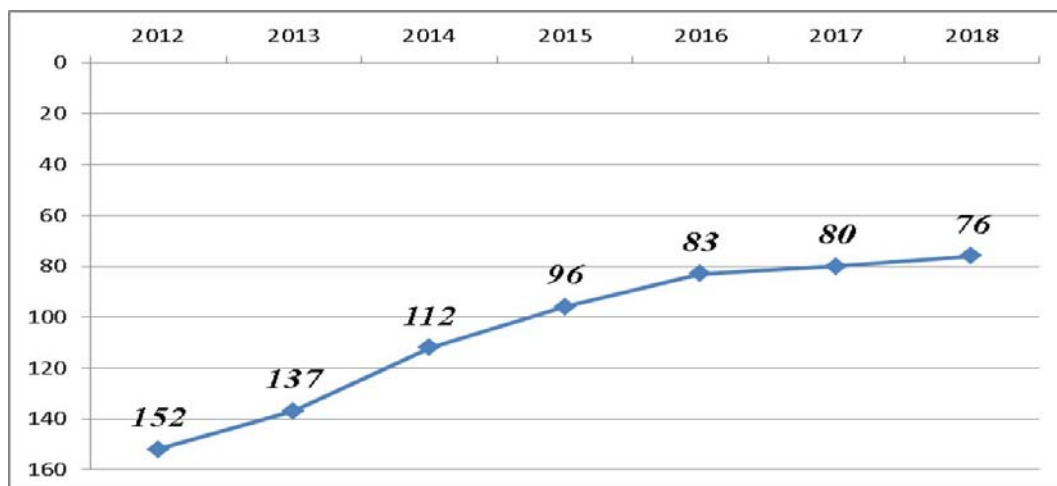

Рис. 3. Україна у рейтингах Doing Business [13]

Суттєве покращення позицій можна відмітити лише у двох з них - «отримання дозволу на будівництво» за яким Україна посіла 35 місце, проти 140 у рейтингу 2017 р. та за показником «оподаткування» (43 місце, проти 84) [13].

Серед внутрішніх загроз, що впливають на фінансову безпеку у бізнес-середовищі можна виділити: навмисні або випадкові помилки менеджменту в області управління фінансами підприємства, пов'язані з вибором стратегії

підприємства, управлінням й оптимізацією активів і пасивів підприємства; непрофесіоналізм основного кадрового складу; помилки при організації інформаційної безпеки; недостатня увага до організації стратегічного планування та кризового менеджменту; порушення договірних зобов'язань тощо. Якщо внутрішні загрози прямо залежать від кваліфікації керуючого апарату і, отже, можуть бути вчасно виявлені та локалізовані, то зовнішні загрози, що відображають загальне економічне середовище в країні, у деякій своїй частині локалізовані бути не можуть. У цьому випадку, власник має створити системи спостереження за проявом даних загроз, обов'язково враховувати їх у своїй діяльності, намагатися запобігати їхнім наслідкам шляхом створення страхових чи резервних фондів. Нині всі підприємницькі структури користуються послугами інноваційних фондів і комерційних банків, бірж та інших інститутів ринкової інфраструктури.

Проведені нами дослідження показують, що в класичному вигляді для ефективного забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств застосовуються наступні методи управління: інституційно-правові, адміністративні (організаційно-розпорядчі), фінансово-економічні, організаційно-технологічні, інформаційні, соціально-психологічні [6, с.14] (Рис.4).

З метою зміцнення фінансової безпеки і нівелювання небезпек та загроз для підприємницьких структур ми пропонуємо застосовувати інституційно-підприємницький метод. Саме даний метод охоплює елементи формування фінансової безпеки на інституційному (зовнішньому) та підприємницькому (внутрішньому) рівнях; комплекс інструментів превентивного та активного захисту, формування інституційно-правового середовища; фінансове забезпечення управління загрозами, моніторинг та контроль досягнення цілей для зміцнення фінансової безпеки підприємств. Формування інституційно-правового середовища для протидії загрозам лежить в площині:

- конструктивної дії НБУ щодо грошово-кредитної політики;
- удосконалення податкового, митного законодавства зовнішньоекономічної діяльності;
- активізації правоохоронних органів у боротьбі з корупцією;
- впровадження механізму відповідальності державних службовців;
- розвитку інституту приватної власності, аудиту та страхування;
- розвитку фінансового ринку;
- моніторингу політики сприяння розвитку малого бізнесу.

З метою прискорення процесу реформування в системі державного контролю у сфері господарської діяльності України для підвищення рівня довіри і партнерства між державними органами і суб'єктами господарювання є дотримання законодавства щодо перевірок контролюючими органами.

На підприємницькому (внутрішньому) рівні комплекс інструментів зміцнення фінансової безпеки включає:

- оцінку та моніторинг бізнес-середовища з позиції можливих загроз фінансовій безпеці підприємства;

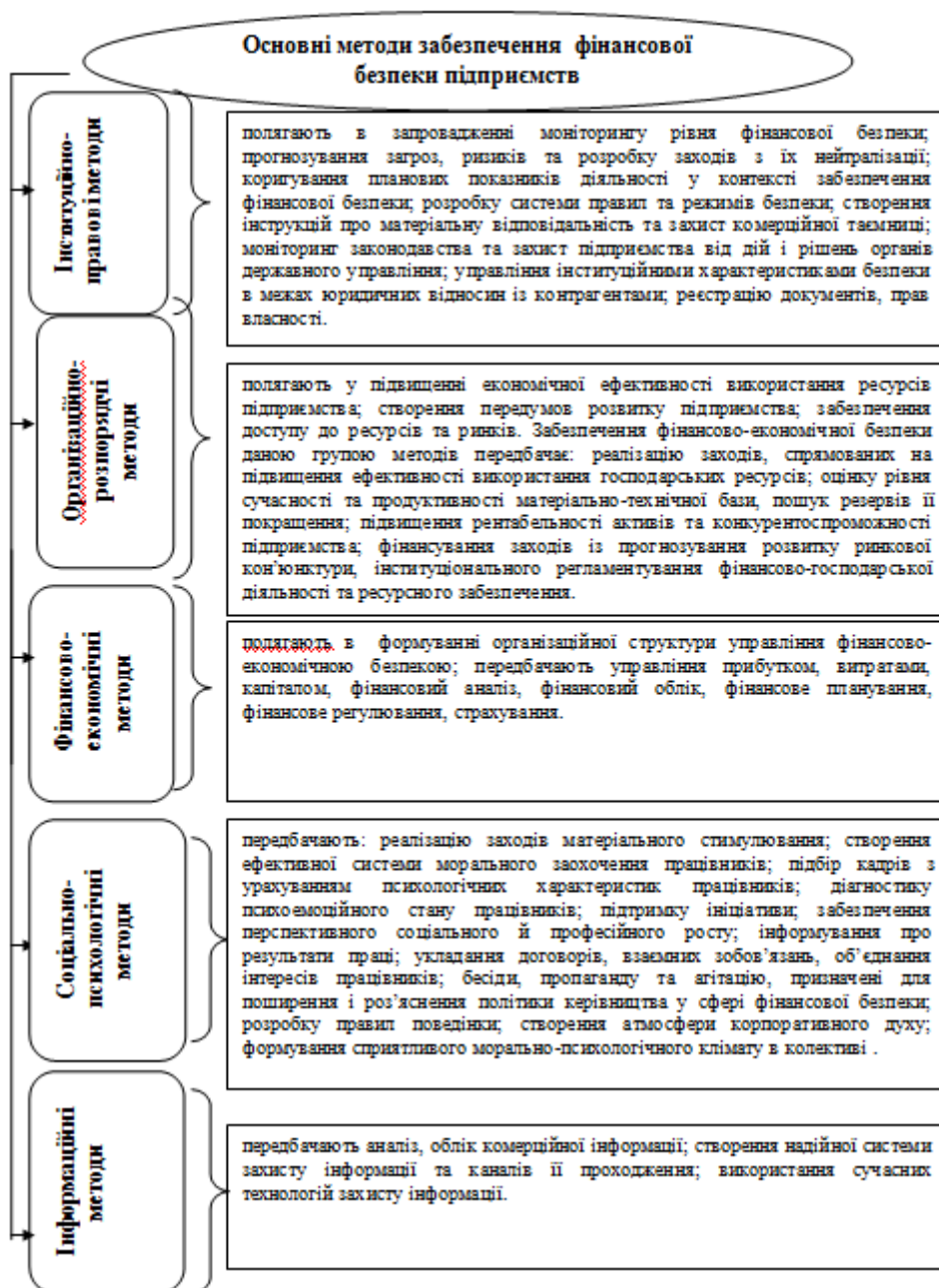

Рис. 4. Методи забезпечення фінансової безпеки підприємств та їх характеристика

- забезпечення прозорості структури власності та облікової політики підприємства;
- правове оформлення установчих документів, активів, товарних знаків тощо;
- захист інсайдерської (неоприлюдненої) інформації про емітента;
- використання державних та недержавних інформаційних ресурсів;
- шляхи оптимізації раціонального виробництва та застосування нових технологій;
- впровадження механізмів стимулювання і відповідальності працівників підприємства;
- застосування сучасних високоефективних технологій;

- введення принципів соціальної відповідальності, корпоративної культури;
- аналіз фінансово-господарської діяльності, фінансування захисту від ризиків та загроз;
- моніторинг і ефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, у тому числі з обов'язкових платежів;
- відмову від ведення подвійної бухгалтерії, фінансову незалежність, ревізію ризикових і банківських договорів.

Висновки. Власнику бізнесу доцільно враховувати власну ієрархію завдань щодо забезпечення фінансової безпеки, які передбачають наявність суттєвих внутрішніх та зовнішніх небезпек та загроз, результати первинної оцінки рівноважності грошових потоків, розподілу фінансових ресурсів. Виходячи з цього, механізм забезпечення фінансової безпеки доцільно розглядати як сукупність чітко визначених заходів, які здійснюються суб'єктами забезпечення фінансової безпеки, по створенню надійних умов гарантування захисту об'єкту фінансової безпеки від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз. Уточнення сутності поняття «фінансової безпеки власника бізнесу» та її місце в загальній системі безпеки, забезпечать логічності у прийнятті відповідних управлінських рішень з підтримки необхідного рівня такої безпеки як у часовому, так і просторовому вимірі для захисту бізнесу. При цьому, система заходів щодо підвищення рівня фінансової безпеки в сучасних реаліях повинна здійснюватися за центрами відповідальності, керівники яких несуть відповідальність за виконання поставлених завдань. Впровадження в практику центрів відповідальності (в т.ч. за рівнем безпеки) дасть можливість якісно вдосконалити процеси формування розподілу та споживання прибутку, побудувати систему управління, яка відповідає сучасним вимогам господарювання.

До головних загроз фінансовій безпеці бізнесу в Україні належать рейдерство, фінансова нестабільність банків, що обслуговують підприємства, менталітет та недбалість працівників під час виконання посадових обов'язків, неправильне податкове планування, неправомірні дії осіб, що здійснюють податкові перевірки, оперативних співробітників і слідчих, недосконалість нормативно-правової бази для роботи бізнесу тощо. Для нівелювання потенційних загроз власнику доцільно застосовувати інституційно-підприємницький метод управління протидії загрозам. Даний метод повинен залучати організаційно-економічні, адміністративно-правові важелі і методи цілеспрямованого впливу на процес ведення господарської діяльності та отримання прибутку і реалізацію комплексних цільових програм-планів досягнення достатнього рівня фінансової безпеки підприємства.

Бібліографічні посилання:

1. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізм забезпечення): Монографія / О. І. Барановський. - К. : КНТЕУ, 2014. - 759 с.
2. Верхан П.Х. Підприємець. Його економічна функція та суспільно-політична відповідальність / П. Х. Верхан. - К. : Юрінком, 1994. - 60 с.

3. Господарський кодекс України із змінами і доповненнями, внесеними Законом України №1701-VII від 14. 10. 2014 // ВВР [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15> .
4. Герганов Л. Д. Розвиток професійної компетентності кваліфікованих фахівців морського профілю в навчальних центрах судноплавних компаній: тенденції та перспективи / Л. Д. Герганов // Науковий вісник Херсонської державної морської академії. - 2015. - № 2. - С. 71-78.
5. Гаврилова Т. В. Управління фінансовою безпекою підприємства / Т.В. Гаврилова // Науковий вісник: Фінанси. Банки. Інвестиції - 2013. - № 4 (13).С. 103-106.
6. Ганущак Т. В. Методи управління фінансовою безпекою підприємства / Т. В. Ганущак// Наука й економіка. - 2012. - № 3 (27). - С. 13-17.
7. Класифікація організаційно-правових форм господарювання: Державний класифікатор України ДК 002:2004 [Електронний ресурс] // Режим доступу - <http://law.leschishin.org/nor007.php> [Загол. з екрану].
8. Офіційний сайт державної служби статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Осовська Г.В. Основи менеджменту: Навчальний посібник / Г.В.Осовська, О.А.Осовський.– К:Кондор, 2006.– 664 с.
10. Пластун О.Л. Система фінансової безпеки суб'єктів підприємництва / О.Л.Пластун // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2007. – №1. – С.100-107.
11. Підприємницьке право і підприємницька діяльність в Україні [Електронний ресурс] // Режим доступу - <http://mycurator.com.ua/art4u484.html>
12. Сорокіна О.М. Зміст дефініції «фінансова безпека» / О.М.Сорокіна // Торгівля і ринок України - 2009. - Вип.28.Т.3. – С.270-274.
13. DOING BUSINESS-2018. Україна в рейтингу Світового банку легкості ведення бізнесу [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analitika/doing-business-2018-ukrayina-v-reytingu-svitovogo-banku-legkosti-vedennya-biznesu>

References:

1. Baranovs`ky`j O. I. Finansova bezpeka v Ukrayini (metodologiya ocinky` ta mexanizm zabezpechennya): Monografiya / O. I. Baranovs`ky`j. - K. : KNTEU, 2014. - 759 s.
2. Verxan P.X. Pidpry`yemecz`. Jogo ekonomichna funkciya ta suspil`no-polity`chna vidpovidal`nist` / P. X. Verxan. - K. : Yurinkom, 1994. - 60 s.
3. Gospodars`ky`j kodeks Ukrayiny` iz zminamy` i dopovnennyamy`, vneseny`my` Zakonom Ukrayiny` #1701-VII vid 14. 10. 2014 // VVR [Elektronny`j resurs]. - Rezhy`m dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15> .
4. Gerganov L. D. Rozvy`tok profesijnoyi kompetentnosti kvalifikovany`x faxivciv mors`kogo profilyu v navchal`ny`x centrax sudnoplavny`x kompanij: tendenciyi ta perspekty`vy` / L. D. Gerganov // Naukovy`j visny`k Xersons`koyi derzhavnoyi mors`koyi akademiyi. - 2015. - # 2. - S. 71-78.
5. Gavry`lova T. V. Upravlinnya finansovoyu bezpekoyu pidpry`yemstva / T.V. Gavry`lova // Naukovy`j visny`k: Finansy`. Banky`. Investy`ciyi - 2013. - # 4 (13).S. 103-106.
6. Ganushhak T. V. Metody` upravlinnya finansovoyu bezpekoyu pidpry`yemstva / T. V. Ganushhak// Nauka j ekonomika. - 2012. - # 3 (27). - S. 13-17.
7. Klasy`fikaciya organizacijno-pravovy`x form gospodaryuvannya: Derzhavny`j klasy`fikator Ukrayiny` DK 002:2004 [Elektronny`j resurs] // Rezhy`m dostupu - <http://law.leschishin.org/nor007.php> [Zagol. z ekranu].
8. Oficijny`j sajт derzhavnoyi sluzhby` staty`sty`ky` Ukrayiny` [Elektronny`j resurs]. - Rezhy`m dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Osovs`ka G.V. Osnovy` menedzhmentu: Navchal`ny`j posibny`k / G.V.Osovs`ka, O.A.Osovs`ky`j.– K:Kondor, 2006.– 664 s.

10. Plastun O.L. Sy`stema finansovoyi bezpeky` sub'yektiv pidpry`yemny`chtva / O.L.Plastun // Visny`k Sums`kogo nacional`nogo agrarnogo universy`tetu. – 2007. – #1. – S.100-107.
11. Pidpry`yemny`cz`ke pravo i pidpry`yemny`cz`ka diyal`nist` v Ukrayini [Elektronny`j resurs] // Rezhy`m dostupu - <http://mycurator.com.ua/art4u484.html>
12. Sorokina O.M. Zmist definiciyi «finansova bezpeka» / O.M.Sorokina // Torgivlya i ry`nok Ukrayiny` - 2009. - Vy`p.28.T.3. – S.270-274.
13. DOING BUSINESS-2018. Ukrayina v rejty`ngu Svitovogo banku legkosti vedennya biznesu [Elektronny`j resurs]. - Rezhy`m dostupu: <http://edclub.com.ua/analytika/doing-business-2018-ukrayina-v-reytyngu-svitovogo-banku-legkosti-vedennya-biznesu>